

Fugler

som skadedyr

Smitte og forurensning

Georg Kapperud

A photograph of a dark brown wooden park bench in a park setting. Several pigeons are present: one is perched on the top rail of the backrest, another on the second rail from the top, and a white pigeon with black spots is perched on the seat. Numerous other pigeons are on the ground around the bench. A semi-transparent white text box is overlaid on the left side of the image.

Når fugler lever i og rundt bygninger, drikkevann, rekreasjonsområder, landbruksarealer o.l. fører det ofte til konflikt med våre interesser

Konflikter mellom mennesker og fugler

Sett fra menneskets synsvinkel

Forstyrrer flytrafikk - ulykker

Sprer smitte til drikkevann og vanningsvann

Smitter friluftsområder, jordbruk, hager, beiter

Forurenses boliger, bygninger, statuer, biler, båter – Smitte – Støy - Korrosjon

Sprer smitte, parasitter og skadedyr til lager og produksjonslokaler for mat og husdyr

Menneskenes løsning på konfliktene

Fange fuglene eller avlive dem ●

Fjerne reder, møkk og døde fugler ●

Hindre forplantning – ikke fôre dem

Hindre i å slå seg ned - skremme bort

Hindre tilgang til mat, fôr og drikkevann

●
Under hekketiden er alle fugler fredet. Dette gjelder også reder, egg og unger. Et fuglerede regnes som et rede fra når det er påbegynt.

Forskrift om skadefelling

Måker

Foto: Anticimex

Måker

Kan forekomme i stort antall.
Støy. Flykollisjon.

Måker smitter mat, vann, fôr, beiter, jordbruksarealer for frukt, bær og grønnsaker, og badestrender.

Ekskrementene griser til tak og fasader på bygninger, statuer, gater, torg, biler, båter osv.
Den sterkt etsende møkka kan ødelegge overflater.

Spiser bær og frukt. Stjeler mat fra cafébord, tørrfiskhjeller, søppeldunker, næringsmiddelbedrifter osv.

Byduer

Byduer

Kan forekomme i stort antall. Ekskrementene griser til tak og fasader på bygninger, statuer, gater, torg, biler osv.

Takrenner og nedløpsrør kan gå tett (fukt og sopp). Luktproblem. Ofte på søppeldunker.

Overfører smittestoffer, lopper og midd, og skadedyr.

Den sterkt etsende møkka kan ødelegge billakk, takteking, fasader osv. Skader vegetasjon.

Duer kan utgjøre et problem for næringsmiddelbedrifter.

Gråspurv

Gråspurv («korntyven»)

De utgjør ofte et skadedyrproblem når de kommer inn i bedrifter som produserer, oppbevarer eller selger mat, kjøpesentre, stasjonsbygninger ol.

Sprer smitte, lopper, midd, skadedyr, forurenses, spiser av maten, utløser alarmer.

Hakkespetter

Hakkespetter

Enkelte ganger
opptrer
hakkespettene
som skadedyr
ved at de hakker
hull i vegger på
hus og hytter.

Ikke kjent som
smittespredere.

SKUDDKLAR: Kirketjener Amund Hånsnar er klar til å ta ut flaggspetten som hakker i stykker Nordberg kirke i Skjåk. Foto: Harald Chr Eiken / TV 2

Hakkespettinvasjon

Bygd terroriseres av hakkespetter

Innbyggerne i Skjåk fortviler over hakkespetter som ødelegger både kirken og husene i bygda. Nå er det gitt tillatelse til at åtte av fuglene kan skytes.

Kråker

Kråker

Kråka er alteter og spiser det den kommer over: insekter, muslinger, småfisk, frosk, smågnagere, fugler, åtsler, bær og korn. Den sees ofte på søppelplasser, sammen med måker.

Reirplyndrer. Smittespreder.

Skjærerer

Fugler som smittespredere

Smittestoff, parasitter
og skadedyr

Mange fugler er naturlige, friske verter for bakterier som *Campylobacter* og *Salmonella*, som gir diaré sykdom hos oss.

De kan også være *passive* bærere av andre farlige smittestoffer i avføring og fjærdrakt:

Duer, måker og kråker har en atferd som ofte bringer dem i kontakt med skitne områder: Søppel, kloakk, kadavre, husdyrmøkk.

Dermed har de mulighet til å spre smitte til mennesker, husdyr, mat og vann fra slike områder, via avføring og fjærdrakt.

De mest aktuelle smittestoffene og parasittene

Campylobacter (bakterie)

Salmonella (bakterie)

Fugleinfluenza (virus)

Fuglelopper og fuglemidd (parasitter)

Uvanlig: Papegøyesyke Svært sjelden: Histoplasmose og Kryptokokkose

Campylobacter og campylobacteriose

Siste 10 år:

2300 - 4100 pasienter registrert hvert år
50 - 55 % smittes i utlandet

Campylobacter

- Bakterie som er vanlig i tarmen hos mange norske husdyr, fjørfe og ville fugler
- Dyrene blir ikke syke, men skiller ut bakterien i avføringen
- Smitter oss gjennom munnen - noen få bakterier er nok til å gjøre deg syk
- Vanligste smittekilder: Drikkevann, fjørfe, kontakt med smittebærende husdyr
- Kraftig diarésykdom – ofte blodig avføring og feber – varer inntil et par uker
- Men bakterien har begrenset overlevelse i miljøet – tåler ikke tørke – men overlever lenge i drikkevann

Fugler er ofte friske bærere som oppformerer bakterien i tarmen

Ville fugler

Campylobacter er funnet i opptil 90 %, mest i måker og kråker

Det største reservoaret i naturen

Ville fugler

Campylobacter er vanlig blant fugler med tilhold nær ferskvann

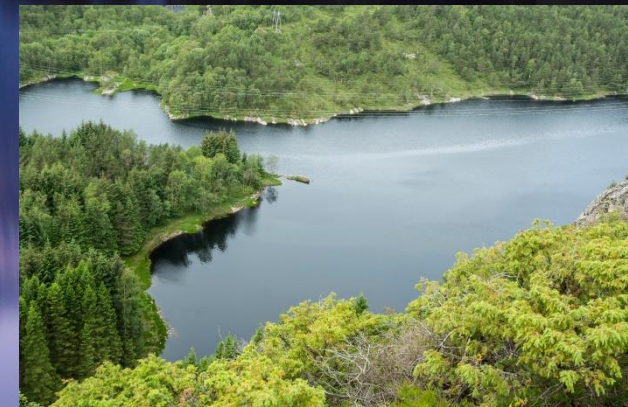

Flere enn tusen ble syke av Campylobacter i drikkevannet

Narvik 1981

Røros 2007

Askøy 2019

Utbrudd av campylobacteriose
på Røros i 2007.

Om lag 50% av befolkningen
ble syke – i alt ca. 1500
personer.

Årsak: Forurensning av
grunnvannskilden ved uttaket.

Ville fugler var den mest
sannsynlige kilden.

To utbrudd av
campylobacteriose i Nord-
Trøndelag i 1994 og 1995.

Om lag 50% av befolkningen
ble syke – i alt ca. 1000
personer.

Kortnebbgjess under trekk
overnattet på vannkilder.

Kortnebbgjess

Utbrudd av campylobacteriose etter idrettsstevne

Flere enn 50 ble syke etter nordisk idrettsstevne i Stavanger i 1998.

Smittekilden var fylte krabbeskjell.

Krabbene ble forurenset av måker, mens krabbene lå til kjøling utendørs ved mottaket utenfor fabrikken.

Fjørfe

Fjørfe av alle slag er friske bærere av *Campylobacter*.

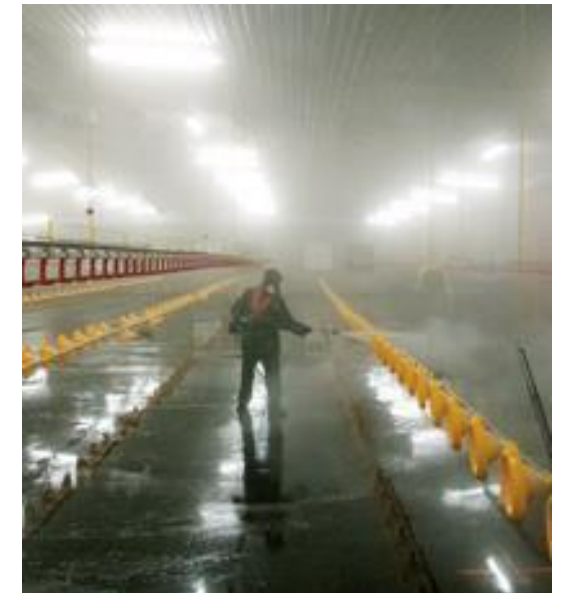
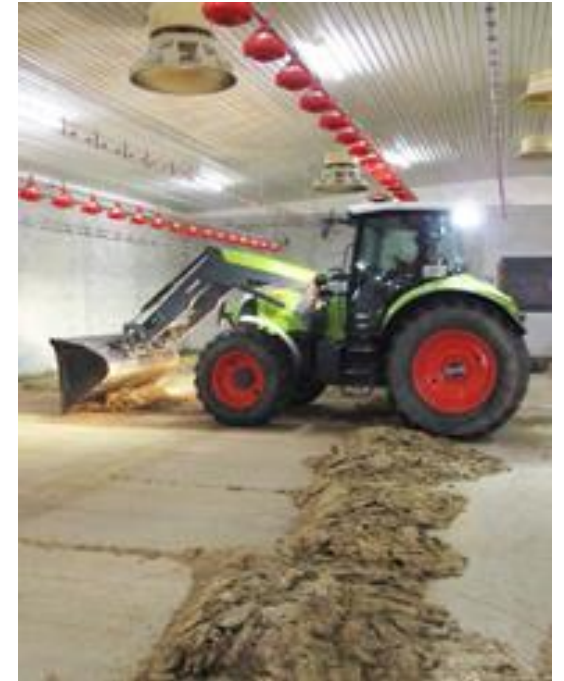
I Norge: 3-7 % av konvensjonelle slaktekylling-flokker

Høns, økologisk kylling, hobbyhøns og slaktekylling eldre enn 50 dager: opptil 70 %

Rengjøring av kyllingrommet

Utgjødsling, vask og desinfeksjon

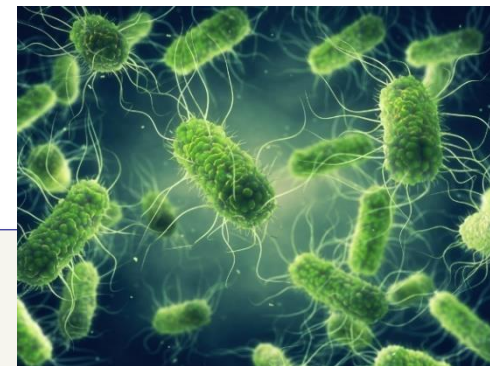
Salmonella og salmonellose

Siste 10 år:

900 - 1400 pasienter registrert hvert år
70 - 80 % smittes i utlandet

Salmonella

- Bakterie som er sjelden blant norske husdyr og ville dyr
- Men fugler, særlig måker og enkelte småfugl, kan være smittespredere
- Salmonella finnes regelmessig i kloakk – nesten aldri i husdyrmøkk
- Smitter oss gjennom munnen – via mat eller vann
- De fleste pasientene smittes i utlandet eller fra importerte matvarer
- Kraftig diaré sykdom som varer 1-2 uker – enkelte varianter er alvorligere
- Overlever i miljøet i måneder og år – selv i tørket tilstand
- Vanskelig å bli kvitt i husdyrrom og lokaler for matproduksjon

Fugler kan være smittespredere som oppformerer bakterien i tarmen

Fugledød på fôringsplassen

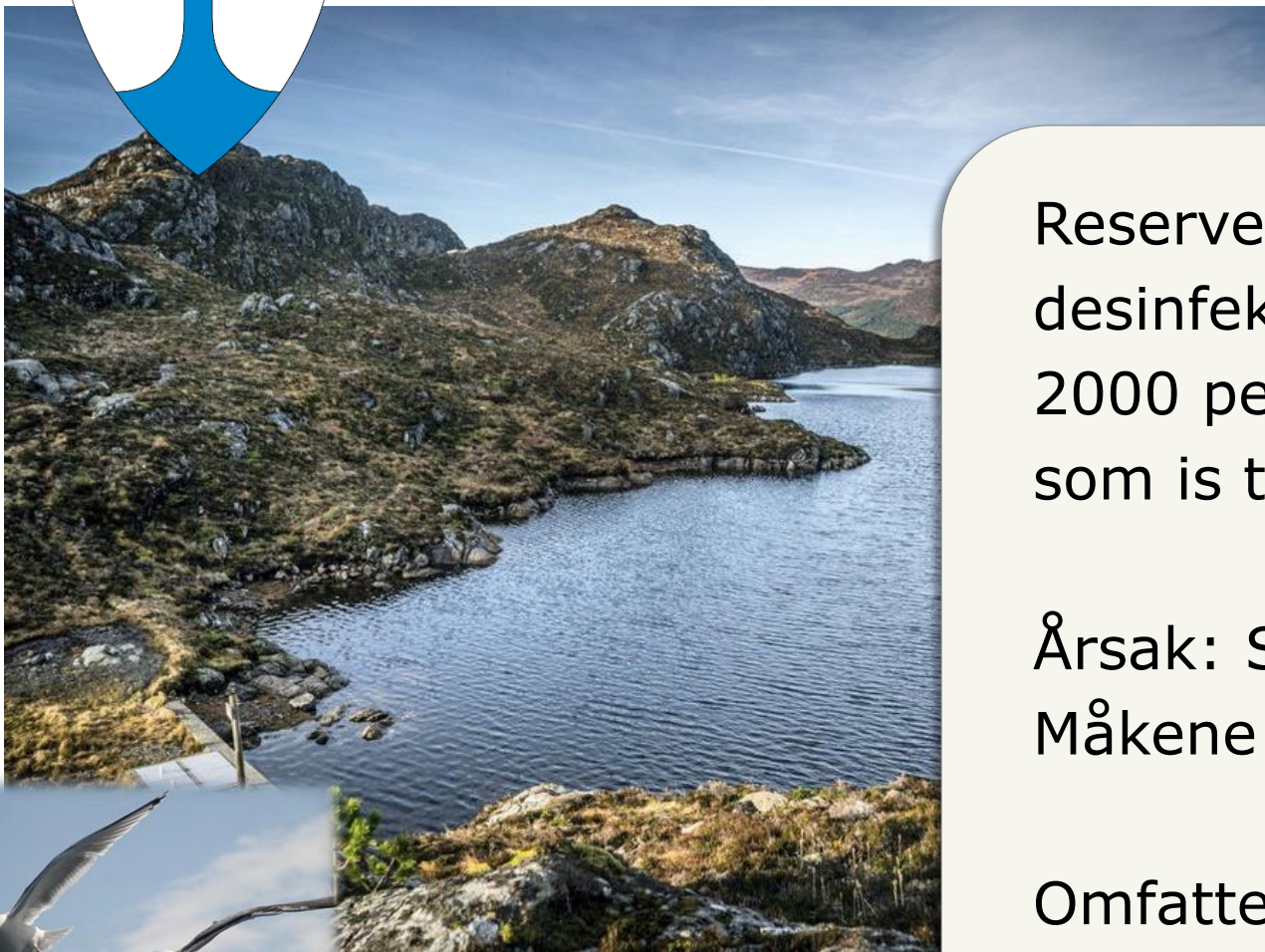
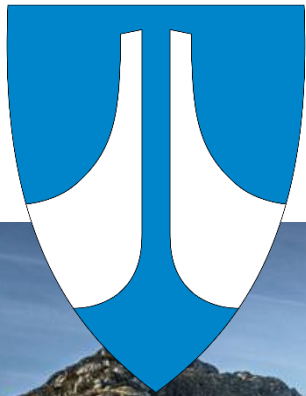
1987: Årets sjokoladebegivenhet

Flere enn 1000 ble syke av Salmonella i sjokolade.

Mest sannsynlige årsak:
Smitte fra fugler inne i bedriften.

Salmonella-utbrudd i Herøy 1999

Reservevannkilde ble koblet inn uten desinfeksjon. Forurenset vann ble sendt til 2000 personer, 40 fiskeindustrieanlegg, og som is til 80 fiskebåter.

Årsak: Smitte fra måker ved vannkilden. Måkene frekventerte kloakkutslipp.

Omfattende tiltak i fiskeindustrien – erstatningskrav på 10 millioner.

Fugleinfluenza

Utbrudd i Norge siden 2020:

Nye virusstammer har spredt seg blant ville og tamme fugler

Ingen mennesker er blitt syke i Norge

0

'''

Det er utbrudd av fugleinfluensa i Norge

I 2020 ble høypatogen fugleinfluensa for første gang påvist i Norge

- Virussykdom, påvist hos et stort antall døde villfugl, 5 fjørfebesetninger og rødre
- I utlandet, enkelte tilfeller av sykdom blant folk i nær kontakt med smittet fjørfe
- Smitter ved inhalasjon av støv fra fuglelort og fjær, og ved direkte kontakt
- Ingen tilfeller av smitte fra fugl til mennesker er påvist i Norge
- Man frykter at viruset skal mutere, tilpasse seg folk, og smitte *mellom* mennesker, slik at det kan oppstå en pandemi. Det har ikke skjedd hittil

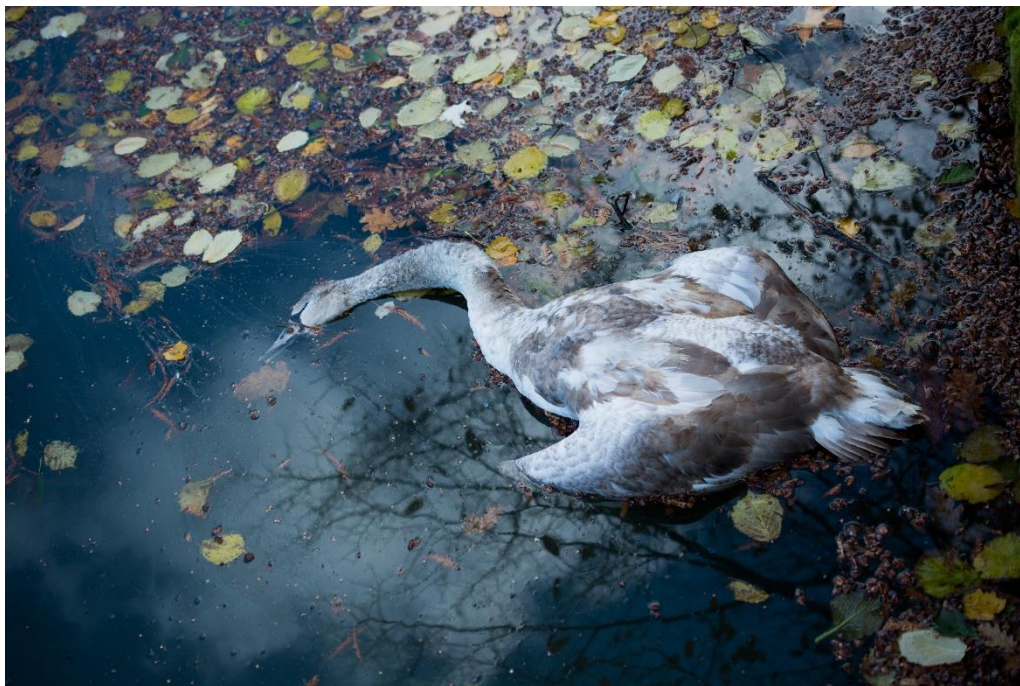
Faren er ikke over - nye virusstammer vil oppstå

Fugleinfluensa-virus fra Europa sprer seg også i Norge

Smittsomme varianter av fugleinfluensa sprer seg fortsatt i Europa. I sommer har mange flere fugler enn i fjor blitt syke i Norge. Viruset kan smitte til pattedyr. – Hold bikkja unna døde fugler, oppfordrer professor.

Ikke ta på selvdøde eller syke fugler uten beskyttelse
– varsle Mattilsynet
(Se mattilsynet.no)

Spanskesyken 1918 – kan ha vært fugleinfluensa

15.000 norske liv gikk tapt

Den verste farsott i moderne tid

20-25 millioner
døde på verdensbasis

Papegøyesyke (ornitose)

I årene 1975 til 2002
ble det registrert 5-10 tilfeller hvert år

Papegøyesyke

- Bakteriesykdom – også kalt ornitose og psittakose
- Finnes hos tamme og ville fugler: Særlig burfugler og hobbyhøns
- Smitter ved inhalasjon av støv – også støv fra ekskrementer
- Vanligvis mild sykdom, som kan være langvarig: Sår hals, hoste, feber, hodepine, muskelsmerter, slapphet
- Kan gi atypisk lungebetennelse eller bronkitt
- Personer i nær kontakt med fugl er mest utsatt - dyrebutikker

Sjelden sykdom i Norge

Vanlige sårinfeksjoner

En lang rekke bakterier kan infisere sår og rifter.

Slike bakterier finnes overalt i vårt miljø, på huden vår, gjenstander vi tar på, og spesielt i skitne områder.

Slike bakterier ikke spesielt knyttet til fugler, men de kan finnes i fjærdrakten og avføringen deres.

Fuglelopper

Fuglelopper finnes i reir og fuglekasser til mange fuglearter – og kan også finnes i hønsehus.

De kan bite mennesker i kontakt med reirmateriale, når loppene våkner om våren. Overfører ikke sykdom. Noen får store merker og kraftig kløe, andre merker lite til bittene.

Hunder og katter kan bringe lopper inn i huset. De kan også komme inn gjennom ventiler og vinduer.

Fuglemidd

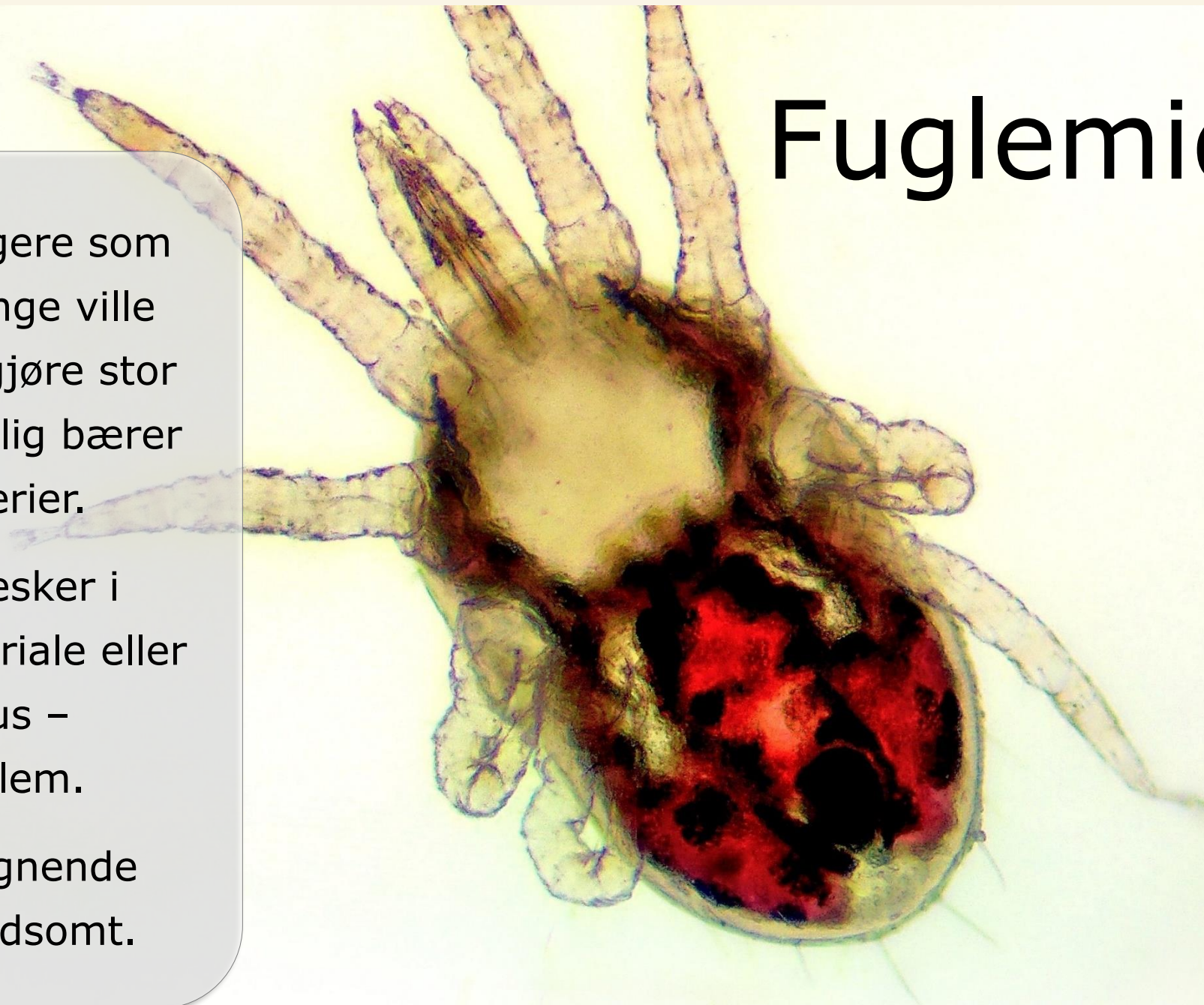

Fuglemidd

Fuglemidd er blodsugere som finnes på fjørfe, mange ville fugler, og i reir. Kan gjøre stor skade i hønsehus. Mulig bærer av virus og bakterier.

De kan bite mennesker i kontakt med reirmateriale eller infiserte fjørfehus – arbeidsmiljøproblem.

Noen får et skabblikt utslett som klør voldsomt.

A photograph showing a group of birds, likely swallows, sitting on a large, dome-shaped nest made of mud and straw. The nest is built on a wooden surface, possibly a roof or a wall. The birds have dark wings and bodies with lighter underparts. The background consists of wooden planks with visible grain and knots. The text "Skadedyr i fuglereder" is overlaid in white on the lower part of the image.

Skadedyr i fuglereder

I tillegg til **blodsugende lopper og midd**, kan fuglereder også inneholde **skadedyr** som er et problem i næringsmiddelbedrifter, fjørfebesetninger, boliger mm.
De biter ikke folk.

Pelsbille, fleskeklanner, mosskorpion, klistermøll, tyvbille, museumsbille, humlebolvoksmott, sørgemygg, melbille, skinkebille, osv.

Skadedyrveilederen

Fugleallergi

Noen blir allergiske mot støv fra dun og fjær fra burfugler og fjørfe. I så fall kan man også reagere på ville fugler.

Det er ukjent hvor mange som har slik allergi. Allergi mot ville fugler er antagelig svært sjeldent.

Smittevern

Hvordan kan skadedyr-bekjempere beskytte seg?

Her blir du smittet

- **Fjerning av fuglemøkk og reder:**
 - Fuglemøkk på hender og klær
 - Støv fra fuglemøkk og fjær
- **Håndtering av levende og døde fugler:**
 - Fersk fuglemøkk på hender og klær
 - Støv fra fjærdrakten

Avliving og håndtering av store mengder fugl

Beskytt deg selv – unngå smittespredning

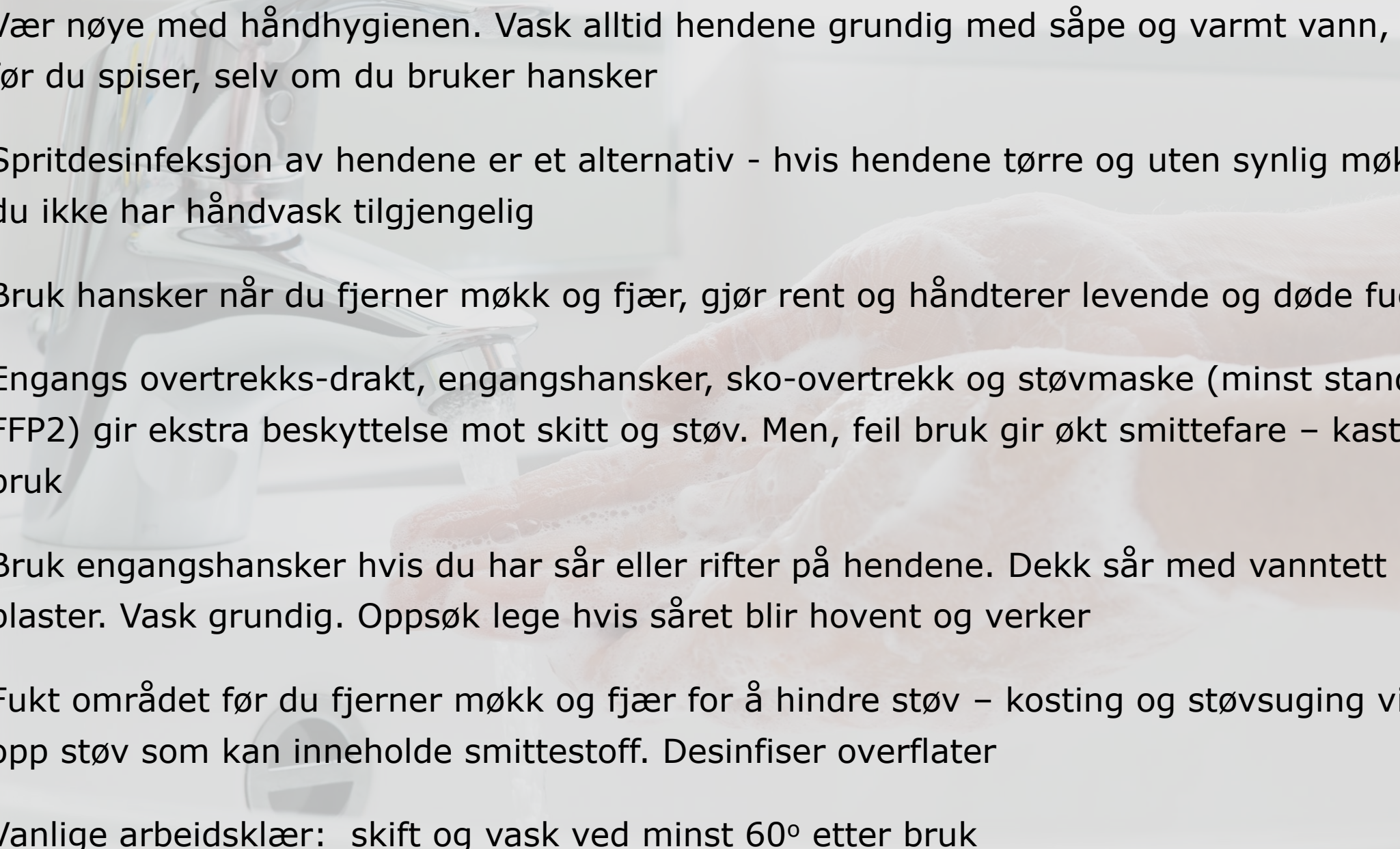
Salmonella hos fjørfe

Fugleinfluensa

Smittsom fjørfesykdom (feks. Newcastle disease)

Mattilsynet har avtale med firmaer som foretar avliving, og bestemmer antrekk og rutiner

-
- Vær nøye med håndhygienen. Vask alltid hendene grundig med såpe og varmt vann, særlig før du spiser, selv om du bruker hansker
 - Spritdesinfeksjon av hendene er et alternativ - hvis hendene tørre og uten synlig møkk, og du ikke har håndvask tilgjengelig
 - Bruk hansker når du fjerner møkk og fjær, gjør rent og håndterer levende og døde fugl
 - Engangs overtrekks-drakt, engangshansker, sko-overtrekk og støvmaske (minst standard FFP2) gir ekstra beskyttelse mot skitt og støv. Men, feil bruk gir økt smittefare – kast etter bruk
 - Bruk engangshansker hvis du har sår eller rifter på hendene. Dekk sår med vanntett plaster. Vask grundig. Oppsøk lege hvis såret blir hovent og verker
 - Fukt området før du fjerner møkk og fjær for å hindre støv – kosting og støvsuging virvler opp støv som kan inneholde smittestoff. Desinfiser overflater
 - Vanlige arbeidsklær: skift og vask ved minst 60° etter bruk

Vaksine

Ta **oppfriskningsvaksinasjon** mot sykdommene difteri, stivkrampe, kikhoste og polio (Boostrix Polio), hvis det er gått 10 år eller mer siden forrige vaksinedose. Det gjelder alle voksne.

Skadedyrbekjempere bør i tillegg være vaksinert mot hepatitt A.

Rådfør deg med **bedrifts-helsetjenesten**.

Ved **fugleinfluensa**-pandemi vil det bli tilbudt egen vaksine

Ikke spre smitte fra urent til rent område

Hvis du jobber i et skitten område
f. eks. med ekskrementer:

Pass på at du ikke sprer smitte til
et rent område, for eksempel der
det tilberedes eller produseres mat,
eller til husdyrrom.

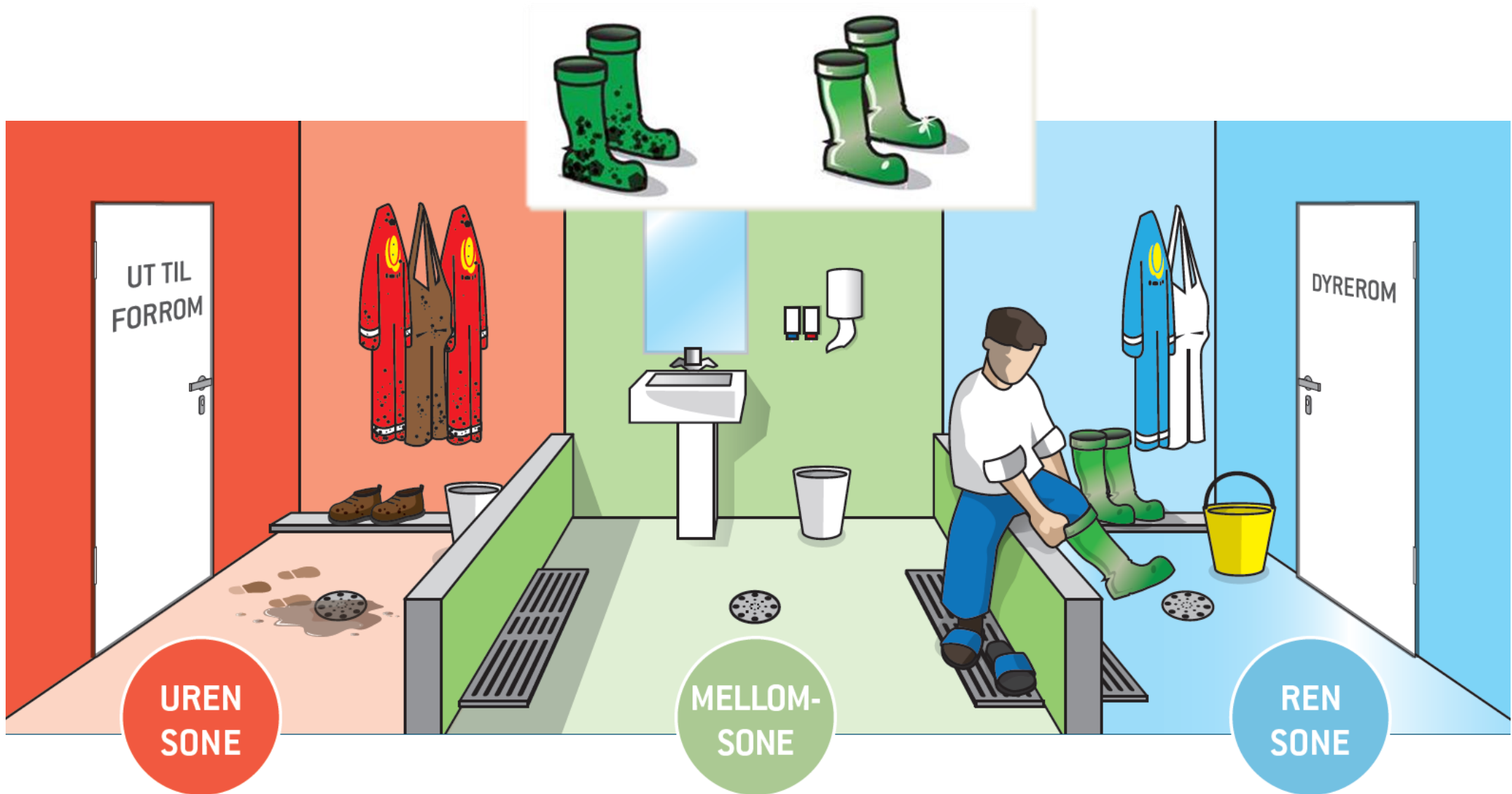
Bruk sko-overtrekk, engangsfrakk
og –hansker som du kaster før du
går til rent område – eller skift.

Vask hendene.

Spør hvilke regler som
gjelder i oppdrags-
virksomheten, og følg dem.

Mennesker kan bringe smittestoffer inn i en besetning

Bilder:

Etter lisens fra Shutterstock